

Tänapäeva eesti lastekirjandus tulevase kirjandusõpetaja pilgu läbi

Tere!

Mina olen Lauri Kasak ja ma õpin Tartu Ülikoolis põhikooli eesti keele ja kirjanduse õpetajaks. Täna esitades keskendun eelkõige nendele teostele, mis ma pidin oma lõputöö raames läbi lugema, ja räägin paari lausega ka bakalaureusetööst. Kuna ma ei ole varasemalt kirjandust teaduslikult uurinud, on minu väljaütlemised väga subjektiivsed. Räägiksin teile lähemalt oma tähelepanekutest, mida märkasin II kooliastmele sobivate teoste puhul.

Minu bakalaureusetöö eesmärkideks olid:

- 1) välja selgitada, missugustele kriteeriumidele toetuvad Võrumaa kirjandus- ja klassiõpetajad, valides uudiskirjandust II kooliastme õpilaste lugemisvarasse;
- 2) välja selgitada, missuguseid eesti uuema ilukirjanduse teoseid eelistavad Võrumaa kirjandus- ja klassiõpetajad käsitleda oma tundides.

Otsustasin bakalaureusetöös käsitleda tänapäeva eesti lastekirjanduse uudisteoseid just seetõttu, kuna tundsin, et lastekirjandus on jäänud mul tagaplaanile. Kuna viimastel aastatel on ilmunud väga palju häid lasteraamatuid, mis sobivad käsitlemiseks II kooliastme lugemisvaras, valisin ma oma bakalaureusetöös käsitlemiseks välja sellised teosed, millest on olnud juttu kas siis meedias, ajalehtedes või mille põhjal on isegi tehtud film. Kõigi nende teoste iseloomustavaks jooneks on tõsiasi, et need on ilmunud ajavahemikul 2010-2015. Kristiina Kassi teos „Samueli võlupadi“ ilmus küll 2006. aastal, kuid on osutunud sedavõrd populaarseks, et aastaid hiljem on antud välja kordustrukke.

Järgmisel slaidil on kirjas kahe Võrumaa õpetaja arvamused seoses teoste valikuga II kooliastme lugemisvarasse. Ma nõustun õpetaja Taneli arvamusega, et õpetajatel on PIISAVALT võimalusi, et valida erinevaid teoseid, mida kirjandustunnis käsitleda. Kuigi õppekava näeb ette, on teatud teosed, mida tuleb koolitundides käsitleda, peaksid õpetajad pakkuma õpilastele lugemiseks ka uuemat ilukirjandust, mis sageli kõnetab õpilasi rohkem kui kümnendeid tagasi ilmunud teosed. Seda eelkõige just seetõttu, et uudisteosed sisaldavad peaaegu alati neid probleeme, millega laps võib sel eluetapil kokku puutuda, nt sõltuvusprobleemid, perekondlikud probleemid jpt

Õppekava natuke ikka piirab. Nagu ma enne ütlesin, et ega meie, õpetajad, ise väga valida ei saa, et selle jätan ma välja, selle võtan (Hele).

*Absoluutselt mitte. Täiesti, see on ikka suuresti õpetaja teha ja mida ma alati olen rõhutanud, et lähtuda tuleb kooli raamatukogus olemasolevast. **See on väär, et õpetaja läheb klassi ja ütleb, et me kõik peame lugema sajaprotsendiliselt seda raamatut. EI PEA.** See on õpetaja mugavusest kõige lihtsam variant, kus soovitatakse lugeda üht ja sama teost (Tanel).*

Lähtusin oma bakalaureusetöös kirjandusteoste valimisel põhikooli kirjanduse aaineraamatus sisalduvast peatükist „Autorite ja teoste valikust ning käsitlemisest II kooliastmes“. Põhikooli riiklik õppekava näeb ette, et igas kooliastmes tuleks läbi lugeda vähemalt 12 tervikteost. Seega peaks II kooliastme õpilane ühe õppeaasta jooksul läbi lugema vähemalt neli eakohast ja eri žanri kuuluvat tervikteost. Iga klassi jaoks sai valitud neli teost.

Slaididel on tumeda kirjaga ära märgitud need teosed, mis leidsid bakalaureusetöös käsitlemist, st nendest teostest pärinevaid katkendeid said õpetajad lugeda.

Esimene raamat, millest ma räägin, ongi **Kristiina Kassi „Samueli võlupadi“**. Esmakordselt ilmus teos 2006. aastal ja 2012. aastal anti välja kordustrükk. Ma suhtun sellesse teosesse väga skeptiliselt. Kuigi tekst on kirja pandud väga hästi ja on lihtsasti loetav, on selles raamatus liiga palju negatiivsust. Paratamatult jääb seda teost lugedes mulje, et vanematele ei lähe oma laps korda, nad kasutavad lapse teadmisi ära, et saada seeläbi kuulsaks. Väga halvasti suhtutakse ka õpetajatesse, neid peetakse suisa lastevihjateks ja hulludeks inimesteks. Kuigi teos sisaldab neid probleeme, millega õpilane võib kokku puutuda, nt perekonna lagunemine, perekonnaliikmete omavaheline läbisaamine jms, ei soovitaks ma seda teost oma õpilastel lugeda.

Mika Keräneni „Vana roosa maja – kuna ma polnud varem Mika Keränenilt ühtki teost lugenud, otsustasin ma seda viga parandada ja valisin siis kaks tema teost, mida võiks II kooliastmes käsitleda. Kahtlemata on Keränen õpilaste seas väga populaarne autor, tema teosed on väga põnevad ja süžee on kaasahaarav. Selles teose puhul saab õpilastega arutleda näiteks sel teemal kas ja miks tuleks väärtustada vanu asju, samuti õiglusest ja tõe väärtustamisest. Seega on teoses väga palju selliseid huvipakkuvaid teemasid, mis võiksid õpilasi köita ja neid huvi loetu vastu äratada. 2012. aastal esietendus Eesti Dramateatri samanimeline lavastus, mis osutus väga populaarseks.

Mika Keränen „Kuldne Lurich“ – seda teost soovitas mul lugeda juhendaja Age Salo. Teos meeldis mulle väga, eelkõige just seetõttu, et sisaldas väga palju selliseid teemasid, mida saaks koos õpilastega arutelda. Selle teose puhul saab õpilaste rääkida kuivõrd oluline on elus koostööoskus ja samas võimaldab teos diskuteerida aususe ja sõpruse teemal. Kindlasti on oluline kõnelda õpilastega suurkujude olulisusest meie kultuuris. Õpilased võivad küll teada, kes on Erki Nool ja Kelly Sildaru, kuid oluline on teada ka neid suurmehi, keda enam kahjuks meie seas pole, kuid kel on olnud märkimisväärne roll Eesti spordiloos.

Kristel Kriisa „Piinatud hinged“ – Võrumaa kirjandus-ja klassiõpetajate lemmikteos. Kindlasti üks selliseid teoseid, mida võiks käsitleda pigem 6. klassis kui varem. Teose valikul sai määravaks just teose probleemistik ja süžee. Esmapilgul võib tunduda, et et tegu on väga müstilise teosega, kuna suheldakse teispoosusega ja varjatakse tapmist. Kuna teos sisaldas neid probleeme, millega võivad II kooliastme õpilased kokku puutuda, nt oma tegude eest vastutamine, perevägivald, perekondlikud probleemid, otsustasin ma seda teost bakalaureusetöös käsitleda. Üks Võrumaa õpetajatest leidis, et teos on sedavõrd süinge, et ta ei usu, et õpilased suudaksid seda lugeda, nad lihtsalt jätaksid selle ühes kohas pooleli. Mulle tundub, et lastekirjanikud ei julge väga oma teostes surma teemat sisse tuua. Seda justkui kardetakse, võib-olla arvatakse ekslikult, et II kooliastmes on seda teemat liiga vara veel käsitleda. Samas ma leian, et II kooliastme õpilane on piisavalt arenenud, et temaga saaks kõnelda ka sellistel teemadel, mida tavaliselt välditakse.

Ketlin Priilinn „Igavesti sõbrad“ – Väga oluliseks teemaks on selle teose puhul kindlasti sõprus, suhted pereliikmetega, depressiooniga toimetulek ja vastutuse võtmine. Väga tähtis on õpilastega arutleda sellistel teemadel nagu kuidas tulla toime eluraskustega, kui olukord näib olevat lootusetu. Selles teoses kerkib esile ka selline probleem nagu vastutamine enda pereliikmete eest. Kuna ema oli invaliidistunud ja depressioonis, pidi loo peategelane Stella hoolitsema nii kodu eest kui ka hoidma silma peal oma väiksemal õel. Teos võimaldab kõnelda õpilastega sõpruse tähtsusest ja sellest, kuivõrd oluline on rasketel hetkedel just sõbra tugi.

Ketlin Priilinn „Halloween“ – kahtlemata üks väga kurb teos. Võib-olla oligi see üks põhjustest, miks ma sellest teosest pärinevat katkendit Võrumaa õpetajatele lugeda ei andnud. See teos võimaldab õpilastega pereprobleemidest: kui pereisa kaotas traagilise õnnetuse tõttu oma venna, hakkas selles peres kõik allamäge minema. Tekkisid alkoholiprobleemid, lagunes perekond ja halvenesid omavahelised suhted. Kohati tundus

mulle see teos isegi koomiline, eelkõige just seetõttu, et perekonda tabasid pidevalt mingid saatuselöögid ja helgemat tulevikku justkui ei näinudki tulevat. Seega ma pole kindel, kas ma tahaksin seda teost oma tundides käsitleda.

Juhani Püttsepp „Gibraltari laevakoorte ühing“ – Tuleb tunnistada, et tegu oli minu jaoks täiesti tundmatu autoriga. Kuna ma ei olnud varem midagi temalt lugenud, ei osanud ma algul seisukohta võtta, kuid nüüd, mil ma olen teose läbi lugenud, julgen väita, et tegu on väga hea lasteraamatuga. Sündmustik on väga kõitev ja tekst kergesti jälgitav. Eriti meeldis mulle, et autor ei andnud loomale võimet kõnelda ja see tõstis minu silmis raamatu väärtust. Kuna väga palju on selliseid teoseid, kus loomadele on omistatud inimestega sarnased võimed, oli see teos mõnus vaheldus senisele loetule. Ka tegevuspaik ja tegelased olid märkimisväärsed. Tegevus toimus ülikoolilinnas ja väidetavalt on kunagi Saku-nimeline koer ka elanud. Seega leiaks kindlasti see teos õpilaste lugemisvaras oma koha.

Reeli Reinaus „Roosad inglid“ – kahtlemata suunatud eelkõige tüdrukutele. Olulisteks teemadeks tüdrukute omavaheline sõprus, moega kaasaskäimine, kambavaim jpm. **Teos** võimaldab õpilastega kõnelda sellisel teemal nagu kuivõrd oluline on see, miiliseid riideid keegi kannab. Huvitav on ka selle teose pealkiri. Roosad inglid olid siis poppide tüdrukute rühmitus või sõpruskond, mille kõik liikmed pidid kandma iga päev midagi roosat. Kindlasti võiksid tüdrukud seda teost lugeda, sest siin õpetakse ka seda, kuidas õigesti naeratada, kuidas käituda, kui kohtud mõne kuulsusega, kuidas anda intervjuud jne. Seega teos, mis võiks tüdrukuid kõnetada.

Margit Sarapik „Vaarao leidmine“ – kolimine ja uue elukohaga kohanemine, koolikiusamine, purunenud perekond, lein ja sellega toimetulek. Natuke hirmutav võib õpilasele tunduda isa ja poja vaheline suhtlus, sest isa on surnud ja suheldakse teispoolsusest. Väike Rasmus saab oma isaga kohtuda vaid unenäos, sest siis on väidetavalt mõlema hinged vabad ja saavad liikuda erinevates reaalsustes. **LÕIMING:** 6. KLASSI AJALUGU – Egiptuse püramiidid, vaaraod, muumiad.

Ilmar Tomusk „Kriminaalne koolipapa. Viienda a kriminalistid“ – Tomusk on kahtlemata õpilaste seas populaarne autor. Mitu Võrumaa õpetajat tunnistasid, et kui Tomusk on käinud koolis esinemas, on lastes tekkinud suurem huvi autori erinevaid teoseid lugeda. Arvan, et see teos võib pakkuda rohkem huvi poistele, kuna pakub väga palju põnevust ja avastamislusti. Võimaldab kõnelda erinevatest väärtustest, näiteks aususest ja tõe väärtustamisest. Vargusjuhtumit asuvad lahendama Kribu, Krabu ja Paul, kes otsustavad tõe

välja selgitada. Ilmar Tomusk rääkis õpetajale, et on kõik need probleemid üles korjanud oma kahe poja juttudest. Ühesõnaga et need tema tegelased, Volli ja Johannes ongi tema enda lapsed.

Ilmar Tomusk „Digipöörane kool“ – teose valikul sai määravaks teema aktuaalsus. Kuna meie elus on nutiseadmetel väga oluline roll, ei mõtle me sageli sellele, mida võib nende kasutamine pikemas perspektiivis kaasa tuua. Kindlasti võimaldab teose kõnelda õpilastega kui võrd olulised on ikka õpetajad ja kas neid saaks arvutite vastu välja vahetada, nagu käesolevas teoses taheti teha. Seega pakub teos palju kõneainet ja on sobilik II kooliastme lugemisvarasse. Tegu on ka omammoodi hoiatusteosena. Õpetajad tõid paralleele „Mauno Saladusliku kadumisega“, kus loo peategelane ei ole ühtki raamatut läbi lugenud ja kaob kellegi nutitelefoni ära. Kõik, kellega Mauno suhtleb, kaovad nutimaailma. Ja nutimaailmast väljasaamiseks loetakse neile Skype`i teel ette Oskar Lutsu „Kevadet“.

Hugo Vaher Ümera mehed Roosa Villast“ – suunatud rohkem poistele. Õpilastega saab kõnelda töö olulisusest kasvõi maleva näitel, nagu sellest teoses oli. Õpetajana laseksin ma lugeda tüdrukutel Reinausi romaani „Roosad inglid“ ja poistel siis käesolevat teost. Teosed on aktuaalsed ja sisaldavad neid probleeme, millega noor võib kokku puutuda, nt kuidas peaksid tüdrukud ja poisid omavahel suhtlema, kuidas sõpru hoida.

Kokkuvõtteks:

1. Viimasel viiel aastal on ilmunud väga palju häid uudisteoseid, mida võiks II kooliastmes käsitleda.
2. Süžee poolest tunduvad teosed kohati liiga sarnased.
3. Teostes on kajastatud probleemid, millega II kooliastmes õppiv laps võib kokku puutuda (vanemate lahkuminek, sõltuvusprobleemid, eakaaslastega läbisaamine, lein jne).
4. Vähe on teoseid, kus kajastatakse erinevast kultuurist tulevate inimeste kohanemist uues elukeskkonnas.
5. Puudu on helgematest teostest, mis aitaksid elumuredest üle saada.

Võrumaa õpetajate arvamusi uudiskirjandusest:

Ma ei tea, kas peaksid õpetajad hakkama raamatuid kirjutama või milles asi on... Aga kõik see noorsookirjandus, kogu eesti noorsookirjandus tundub väga nutune. Kas me oleme väga depressiivne rahvas või milles asi on, aga väga palju on selliseid väga raskeid raamatuid (Anni).

Tegelikult mulle tundub, et praegu nagu ilmub küll päris palju sellist noortekirjandust, kui raamatukogus ka vaadata, siis terve riiul on täis. Aga ... tihti peale on need suhteliselt üheülbalised (Tiina).